

UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Omskæring af drenge og det liberale demokrati rituel omskæring af drenge bør være lovlig

Kappel, Klemens

Published in:
Bibliotek for Læger

Publication date:
2016

Document version
Peer-review version

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Kappel, K. (2016). Omskæring af drenge og det liberale demokrati: rituel omskæring af drenge bør være lovlig. *Bibliotek for Læger*, 208(2), 189-204.

Bør rituel omskæring forbydes i et liberalt demokrati?

af Klemens Kappel, Afdeling for filosofi, Københavns Universitet

Til Bibliotek for Læger, September 2015

En tendens i debatten om forbud mod rituel omskæring af mindreårige drenge er følgende: forbudstilhængere hævder, at omskæring af drenge er skadeligt, ufrivilligt og derfor uetisk, mens tilhængere siger, at indgrebet ikke skader eller måske ligefrem er medicinsk gavnligt, og at det derfor ikke er uetisk. Den første lejr mener, at fordi omskæring er uetisk, så bør det forbydes. Man får indtryk af, at den anden lejr er enig i slutningen: hvis omskæring var uetisk, så burde det forbydes. De afviser bare, at omskæring er uetisk.

Dette er naturligvis blot et mønster og ikke repræsentativt for debatten om rituel omskæring som helhed. Men det er vigtigt at pege på, fordi det fejlplacerer et afgørende spørgsmål i forhold til kriminalisering af rituel omskæring. Man kan ikke uden videre slutte fra, at en praksis er uetisk til, at den så bør forbydes ved lov. Det svarer til, hvad der ikke er ualmindeligt at mene om abort, utroskab, polygami, prostitution eller homoseksualitet. Man kan mene, at en eller flere af disse ting er uetiske eller skadelige for de involverede, men stadig mene, at der ikke bør være et statsligt forbud. På samme måde kan man mene, at omskæring er etisk problematisk i forskellige henseender, men alligevel ikke en praksis, der bør forbydes. Pointen er ikke at sætte omskæring i bås med prostitution eller abort, men at pege på et central element i liberale demokratiers måde at fungere på. Liberale demokratier kan tillade praksisser, som et flertal af dets medlemmer finder moralsk forkerte og skadelige.

¹ Teksten er en omskrevet og udbygget version af et oplæg, som jeg præsenterede ved høringen *Omskæring af drenge - hvad med rettighederne?*, Folketingets Tværpolitiske Netværk for Seksuel og Reproductiv Sundhed og Rettigheder, Folketingets Udenrigsudvalg, Fællessalen, Christiansborg, 22. oktober 2014. Tak til Morten EJ Nielsen, Emil Møller, Bjørn Hallsson, Martin Marchman, Dan Meyrowitsch, Tina G. Jensen og Garbi Schmidt for diskussion, hjælp og kommentarer.

Liberalt demokrati

I frie samfund opstår en pluralitet af opfattelser af, hvordan man vil leve sit liv. Når der i et samfund er en pluralitet af livsformer (eller syn på det gode, som man ofte siger), så betyder det i sagens natur, at mange mennesker mener, at der er medborgere, der lever deres liv helt forkert. Ateister mener, at religiøse mennesker baserer deres liv på en illusion. Religiøse mennesker mener, at ateister tager fejl i det vigtigste spørgsmål der findes, nemlig om guds eksistens. Nationalkonservative mener, at kulturradikale lever et overfladisk og identitetsløst liv. Mennesker med en konservativ seksualmoral ser homoseksualitet som et moralsk forfald. Og så videre.

Men liberale demokratier er ikke bare karakteriserede ved et fravær af stærke institutioner i form af censur, propaganda eller styring af nyhedsstrømmen, hvis opgave det er at kontrollere meningsdannelsen. Liberale demokratier udviser også udstrakt grad af rummelighed overfor forskellige livsformer. Dette centrale ideal kan formuleres i form af ideen om *liberal neutralitet*. Staten skal i sin måde at motivere lovgivning og politikker på være neutral mellem forskellige syn på det gode.

Liberal neutralitet er ikke et spørgsmål om tolerance, hvis tolerance forstås som det, at man finder sig i noget, på trods af, at man synes, at det er forkert. Borgere, som finder hinandens livsformer forkastelige, kan være tolerante overfor hinanden i denne betydning. Men staten er ikke tolerant. Staten er i stedet neutral - borgernes syn hvordan man skal leve sit liv gøres ikke til genstand for en vurdering af staten. Den liberale stat er ikke en institution, der tolererer mindretal og deres særheder, men en ramme, der rummer alle (rimelige) livsformer uden at rangordne dem.

Den afgørende motivation bag dette er en lighedside: fordringen om, at vi bør respektere hinanden som frie og lige borgere. Vi er alle medlemmer i samme ret af dette samfund, selvom vi har forskellige opfattelser af det gode. Denne lighed i respekt kræver, at vi indretter os, så staten inden for vide rammer ligestiller de forskellige rimelige

tilværelsesfortolkninger, som borgere nu af den ene eller den anden grund vælger eller lever med. (1)

Det er klart, at liberale demokratier ikke tillader en hvilken som helst praksis. Pædofili, kvindelig omskæring, salg og besiddelse af en række narkotiske stoffer, menneskehandel, omsorgssvigt af børn er eksempler på praksisser, der forbydes. Det centrale er, at de forbydes med henvisning til deres deres konkrete skadelige virkninger, eller med den begrundelse, at mennesker ikke på den rette måde indgår frivilligt i dem. Praksisser kan ikke forbydes med henvisning til, at nogen finder dem ækle eller uetiske, hvis dette ikke indløses ved at pege på, at de er skadelige eller ufrivillige.

Det er også klart, at Danmark i mange henseender ikke er et fuldt liberalt demokrati. Folkekirken er ikke adskilt fra staten, og man kan mene, at en bestemt religiøs bevægelse derved tildeles en særstatus. I den netop tiltrådte regerings grundlag står, at Danmark er et kristent land, hvilket ikke bare er en tør konstatering (2). Det er en hensigtserklæring om, at visse livsformer, som regeringen anser som særligt kristne, i nogle sammenhænge skal have fortrinsret frem for andre. Dette er et brud på idealet om liberal neutralitet.

Det centrale er, at rituel omskæring af drenge skal ses som en integreret del af en livsform, som borgere i det danske samfund identificerer sig med. Som udgangspunkt skal det liberale samfund rumme sådanne livsformer, og det er den afgørende grund til, at rituel omskæring af drenge ikke bør forbydes.

Det er ikke forkert, men alligevel misvisende, at tale om omskæring som religiøst begrundet. Der er jøder, der forsvarer at omskæring bør være legalt, men som er erklærede ateister, og muslimer, der ser sig selv som sekulære, der gør det samme. For dem er det afgørende, at omskæring er en praksis, der markerer og skaber et tilhørsforhold til en bestemt tradition eller etnisk gruppe.

For nogen er det centrale ved omskæring efterlevelse af, hvad de betragter som et religiøst bud. Men fortolkninger af religiøse bud er jo menneskeværk. Både dem, der laver

fortolkningerne, og dem, der vælger at efterleve dem, beslutter sig jo i en vis forstand for det for det. Hverken for religiøse og ikke-religiøse er omskæring en naturlov. Omskæring er et kulturelt valg, selvom det for nogle er et kulturelt valg, der følger naturligt af at leve med en bestemt religiøs fortolkning af tilværelsen, og et kulturelt valg, som de ser sig tvunget til at træffe.

Det betyder også, at mens det kan være interessant og af andre grunde vigtigt at høre, hvad imamer og rabbinere mener om den religiøse begrundelse for omskæring, så er det til syvende og sidst irrelevant her. Det afgørende for det liberale demokrati er de konkrete borgeres egen fortolkning af deres eget liv og deres religiøse, kulturelle eller etniske identitet, hvis de har en sådan.

Selvom det kan lyde mærkeligt, så er det afgørende dermed ikke, om omskæring er uetisk eller skadeligt. Det centrale spørgsmål er, om rituel omskæring har skadelige effekter af et sådant omfang, at et forbud er berettiget, og om det forhold, at indgrebet udføres uden samtykke berettiger et forbud. Omskæring kan meget vel tage sig uetisk ud fra nogle perspektiver, og kan også være skadeligt i et vist omfang, men uden at komme over tærsklen, hvor et liberalt samfund skal skride ind med et forbud. Derfor er det også irrelevant for diskussionen om et forbud, om omskæring har nogle marginale helbredsmæssige gavnlige effekter.

Medicinsk indikation og naturlige funktioner

Som læge er det nærliggende at hæfte sig ved, at omskæring fra en medicinsk betragtning ikke giver mening. Fra et medicinsk synspunkt er der tale om et indgreb, der ikke tjener til at forebygge, lindre eller afhjælpe en sygdomstilstand. Set i dette perspektiv, er der tale om et indgreb, der ikke tjener noget fornuftigt formål. Normalt betragter vi jo den slags indgreb som uetiske for en læge at udføre, for en læge bør naturligvis ikke foretage et indgreb i en patients krop, hvis man ikke sigter mod at afhjælpe en dysfunktion (måske er kosmetiske indgreb en delvis undtagelse fra denne norm). Men motivationen for omskæring er kulturel og ikke lægelig, og derfor er det

ikke en afgørende indvending, at der ikke er en lægelig indikation for det.

En beslægtet indvending er, at omskæring ændrer kroppens naturlige funktioner. I det mindste fjernes den funktion, som forhuden har, selvom det er omstridt hvor vigtig denne funktion er. Men igen er det ikke afgørende. Vi foretager mange ændringer af vores kroppe, som ikke er naturlige, og som undertiden forbedrer eller forringer naturlige funktioner. Vi foretager ofte sådanne ændringer, fordi vi ønsker bestemte livsformer. De livsformer, som vi vælger, kan i mange henseender være unaturlige, eller føre til ændringer eller forringelser af kroppens naturlige funktioner. Tænk på skønhedsoperationer eller kroppe, der tilpasser sig et langt liv på en kontorstol. Det, at der er tale om ændringer i kroppens naturlige funktioner, er i sig selv ikke en grund til, at staten skal skride ind med forbud.

På nogenlunde tilsvarende måde kan man sige, at omskæring er en krænkelse af den kropslige integritet, hvis herved forstås, at man griber ind i og ændrer på kroppens fysiologi eller anatomi. Men igen: selve det, at man foretager et indgreb, der ændrer på en krops anatomi eller fysiologi, er jo ikke tilstrækkeligt til at forbyde det.

Barnets tarv

Det hedder undertiden i debatten, at omskæring tilsidesætter et princip om, at tage mest muligt hensyn til barnets tarv (3). Der findes ikke et gyldigt etisk princip om, at man i enhver situation skal tage mest muligt hensyn til barnets tarv - vi andre skal jo trods alt også være her.

Men det er naturligvis vigtigt at overveje, hvad hensynet til barnets tarv egentlig er. Den mest nærliggende tolkning er, at hensynet til barnets tarv netop er hensynet til, at barnet får det bedst mulige liv. Hvad er så det bedst mulige liv for et barn? Ja, det vil jo afhænge af, hvem man spørger. Vi lever som sagt med en mangfoldighed af forskellige opfattelser af, hvad et godt liv er. Som forældre forsøger vi normalt at opdrage vores børn under hensyntagen til vores eget billede af, hvad der skal til for at få et godt liv. En del af vores opdragelse går ud på at give vores børn et kulturelt tilhørsforhold, som gør, at vi føler os beslægtede

med dem. Alt andet ville være mærkeligt. Tænk på det barn, der opdrages på en måde, som forældrene ikke kan identificere sig med.

Derfor taler hensynet til barnets tarv ikke uden videre for, at det er etisk forkert at foretage en rituel omskæring af sit barn. Hvordan tilgodeser man bedst interesserne for et barn, hvis forældre helt oprigtigt og meget dybfølt ser omskæring som en central del af et kulturelt tilhørsforhold, de gerne vil skabe for barnet? Er omskæring og de gener, det giver, under disse omstændigheder en omkostning, der umuligt kan opvejes? Jeg tror ikke uden videre på, at f.eks. omskårne jødiske mænd gennemgående er mindre lykkelige end f.eks. ikke-omskårne ikke-jøder, alt taget i betragtning. Omskæringen del af en livsform, der ikke generelt skaber mindre lykkelige mennesker end mange andre livsformer, selvom der ubetvivleligt findes voksne, omskårne mænd, der hellere havde været omskæring foruden. Det hævdes og antydes ofte, at der følger en nedsat sensibilitet med omskæring, men om det er rigtigt, og om det generelt fører til et dårligere erotisk liv synes omstridt. Og selv hvis det er tilfældet, at omskårne mænd har et dårligere erotisk liv en ikke omskårne, så er det stadig et åbent spørgsmål, om omskæring alt i alt fører til et mindre godt liv. Livet er trods alt andet end erotik.

Men selv hvis rituel omskæring, og hele pakken, der følger med, var suboptimalt i forhold til barnets interesser, så er det i sig selv ikke nok til, at det ville være rimeligt at forbyde denne praksis. Der vil i sagens natur altid være stor usikkerhed om sådanne vurderinger. Hvordan kan vi med nogen grad af sikkerhed vurdere den samlede livskvalitet målt over et helt liv, som forskellige livsformer giver? Men lad os for argumentets skyld antage, at vi kunne. Hvis vi gav os til at måle på det, ville vi formentlig finde, at der var en vis spredning over forskellige livsformer. Det kunne f.eks. vise sig, at det gennemgående giver et lidt dårligere liv at vokse op med en enlig forsørger end med to samboende forsørgere, eller at livet i et afsondret religiøst samfund som Jehovas Vidner er ringere, end hvis ens forældre er veluddannede grundtvigianere og medlem af Radikale Venstre. Skulle staten forbyde suboptimale livsformer? Svaret er, at et

liberalt samfund lader borgerne om den finere vurdering livsformer; selv hvis man kunne foretage disse evalueringer på en pålidelig måde, så ville det ikke være et legitimt anliggende for staten at presse borgere hen i de optimale livsformer ved hjælp af lovgivning. Hensynet til barnets tarv taler derfor ikke generelt for et statsligt forbud mod rituel omskæring.

Mindreårige og samtykke

Et helt afgørende forhold er naturligvis, at rituel omskæring ofte foretages på mindreårige, som ikke selv har mulighed for at vælge eller fravælge indgrebet.

Det er et alvorligt problem. Hvis man igen betragter omskæring som en medicinsk problemstilling, så har forældre både moralsk og juridisk ret til på barnets vegne at acceptere et lidelsesvoldende medicinsk indgreb, hvis det er medicinsk indiceret, dvs. groft sagt hvis indgrebet må forventes at være det bedste skridt, man kan tage for at forhindre endnu større onde af medicinsk karakter. Men som sagt er der ikke medicinske grunde til at udføre rituel omskæring, og derfor er forældres ret til at *tillade* et medicinsk indgreb på mindreårige er ikke relevant her.

De centrale spørgsmål er ikke medicinske, men politisk-filosofiske. For det første: i hvilket omfang bør en liberal stat tillade forældre at påføre deres børn visse mindre lidelser i form af smerte eller ubehag for at gøre dem til deltagere i en bestemt kultur, typisk, naturligvis, den kultur forældrene selv tilhører? Og for det andet: må forældre gøre dette uden at indhente samtykke fra barnet?

Et liberalt samfund kræver ikke, at borgere selv er liberale i deres private liv. Som forældre behøver vi ikke at være neutrale mellem forskellige opfattelser af det gode; tværtimod er hele pointen med statslig neutralitet at frisætte borgerne til at leve efter deres egen forestilling om det gode liv. Det har store konsekvenser. Religiøse forældre påfører f.eks. normalt deres børn en religiøs opdragelse, uden at indhente informeret samtykke først, og en religiøs opdragelse er langt den vigtigste faktor bag, at mennesker bliver religiøse. For mange er der i praksis ingen vej tilbage. Det samme gælder ikke-religiøse

forældre, som ofte giver deres børn en opdragelse, der betyder, at de aldrig kommer til at opleve glæden ved et religiøst fællesskab. Både religiøse og ikke-religiøse mennesker i vores kultur træffer på den måde utallige valg på vegne af vores børn uden samtykke, og liberale samfund tillader dette.

Det samme gælder mange andre kulturelle valg, vi træffer på vegne af vores børn. Nogle af disse valg har karakter af, at vi uden deres samtykke påfører vores børn belastninger eller skader, fordi vi gerne vil opnå et gode. Mange her i landet deler en kultur, hvor både mænd og kvinder arbejder på fuld tid, og dette kræver, at børn er i daginstitutioner eller andre pasningstilbud. Som alle småbørnsforældre ved, giver dette anledning en række meget akutte lidelser, når børnene f.eks. ikke vil afleveres om morgenen, ligesom der formentlig er medicinske komplikationer i form af øget hyppighed af mellemørebetændelse, andre infektionssygdomme, og luftvejslidelser, hvilket nogle gange kan have ikke helt trivielle medicinske komplikationer.

Vi tvinger børn til at blive undervist, i praksis ved at vi sender dem i skole, hvad der også kan risikere at skade dem i nogle henseender, f.eks. ved at de spores ind på et alt for stillesiddende liv, eller at de udsættes for mobning eller andre sociale belastninger. Det er naturligvis fordi vi er overbevist om, at det er bedst for dem selv på længere sigt, hvad det utvivlsomt også er. Men det har også en kulturel begrundelse. Vi vil gerne gøre vores børn til fuldgældige medlemmer af en bestemt kultur, typisk den vi selv tilhører, for det betyder selvfølgelig meget for os, at vi kan identificere os med vores børn. Det er blandt andet derfor, at det er vigtigt for os forældre, hvilken uddannelse vores børn tager, hvilket sprog, de taler (og hvordan de taler!), og hvilke kulturelle strømninger, de identificerer sig med.

For de fleste danskere er opdragelse og indlemmelse i et kulturelt tilhørsforhold ikke ritualiseret, og ikke ikklædt en religiøs fortælling, på samme måde som omskæring er for nogle jøder og muslimer. Men en del af den grundlæggende mekanisme er formentlig den samme. Vi opdrager vores børn med blandt andet det sigte, at de

bliver medlemmer af en kulturel gruppe, vi selv kan identificere os med.

Min egen opfattelse af børneopdragelse er den meget ligefremme, at forældre bør opdrage deres børn i en frisindet og oplyst ånd med henblik på, at de som modne mennesker har viden og kompetencer til selv at tage stilling til, hvordan de ønsker at leve deres liv. Derudover skal ungerne følge Sundhedsstyrelsens anbefalinger for kost, rygning, alkohol og motion. Hvis der var en statslig autoriseret opdragelse, ville jeg nok ligge meget tæt på. Men ikke alle borgere i dette land er enige i disse idealer, og mange opdrager deres børn på radikalt anderledes måder. Det kan være hjerteskrærende at se børn i skolealderen blive sporet ind i en afsondret, uoplyst, ikke-frisindet kultur, eller se konsekvenserne af børns opvækst i et hjem, hvor forældrene har et helt andet forhold til sundhed og oplysning, end jeg selv har. Det kan være soleklart, at børn, der vokser op sådanne vilkår, stilles ringere. Men alligevel mener jeg, som stort set alle andre i dette land, ikke at vi ikke bør lovgive snævert om børneopdragelse, undtagen i alvorlige tilfælde af svigt. En fascistisk eller kommunistisk stat kunne bruge statslig magt til at gennemtvinge en ganske bestemt vision for opdragelse af de kommende generationer, men en liberal stat afstår fra dette. Det forhold, at den kulturelle identifikation, vi påtvinger vores børn gennem vores opdragelse, ikke er frivillig, at den tenderer til at være irreversibel, og den kan påføre børnene belastninger både på kort og langt sigt, er i et liberalt demokrati ikke en tilstrækkelig grund til at forbyde det. Det kan lyde mærkeligt, men det er en pris, vi betaler for at respektere hinanden.

Er risici og skadevirkninger af rituel omskæring for store?

Omskæring er et kirurgisk indgreb, der i sig selv kan være smertefuldt, og som indebærer en vis komplikationsrisiko. Omskæring betyder, at nogle funktioner ændres på en måde, som set fra en fysiologisk betragtning næppe er hensigtsmæssig, og som måske indebærer en vis, omend lille, risiko for funktionsnedsættelse senere i livet.

Er risici og skadevirkninger for store? Jeg hælder til, at svaret er nej, men jeg skal skynde mig at tilføje, at jeg ikke er den rigtige til at fremsætte en selvstændig ekspertvurdering af, hvor store risici og gener ved rituel omskæring til syvende og sidst er.

Sundhedsstyrelsens vurdering er, at komplikationsrisici og følgevirkninger ikke berettiger til et forbud (4), og det er en holdning, der deles af myndighederne alle vestlige lande, inklusiv USA, hvor omskæring jo er almindeligt også i den del af befolkningen, der hverken har jødisk eller muslimsk baggrund.

Der er naturligvis et kildent spørgsmål om karakteren af denne vurdering. Sundhedsstyrelsen og alle deres eksperter kan med rimelighed påberåbe sig en særlig autoritet med hensyn til hvor store risici for komplikationer og funktionsnedsættelser er. Det er et lægefagligt anliggende. Men det er ikke et lægefagligt anliggende at afgøre, om risici for komplikationer og senfølger ligger over eller under grænsen for, hvad et liberalt samfund bør acceptere. Dette er en moralsk eller politisk vurdering. Det samme gælder de mange læger, der frejdigt sætter deres lægetitel under en påstand om, at risici for komplikationer og senfølger har et niveau, så rituel omskæring bør forbydes ved lov. Her er tale om en normativ vurdering, som kræver noget andet end at udøve lægefaglig ekspertise.

Hvordan skulle et forbud mod rituel omskæring se ud, og hvad ville konsekvenserne af et forbud være?

En diskussion af et forbud mod rituel omskæring kan ikke kun fokusere på konsekvenserne af omskæring. Man er også nødt at se på på konsekvenserne af et forbud. Hvordan vil et forbud se ud, og hvilke konsekvenser vil en implementering have?

Mere detaljerede konsekvenser kan man naturligvis ikke forudsige med nogen høj grad af sikkerhed, og jeg kender heller ikke til detaljerede lovforslag fremsat af forbudstilhængere. Men jeg tror, at der er grund til at tro, at man ikke kan indføre et forbud som imødekommer

forbudstilhængeres synspunkter uden at det vil få temmelig dramatiske konsekvenser.

Forbudstilhængere omtaler rituel omskæring som et endog meget alvorligt overgreb, uanset om der i det konkrete tilfælde er komplikationer og senfølger eller ej. Ud fra en proportionalitetsbetragtning skal straffen for at overtræde forbuddet derfor være tilsvarende hård. Hensigten med at indføre et forbud må være at nedbringe antallet af rituelle omskæring. Det er helt givet, at motivation for at udføre et indgreb for nogle borgere i det danske samfund er meget stærk, og de kan slet ikke se rimeligheden af et forbud. Det betyder, at hvis et forbud skal have effekt på deres adfærd, så skal det alene være som følge af sanktionen for en overtrædelse, og sanktionen skal derfor også af den grund være meget stærk.

Derfor vil det næppe være tilstrækkeligt med en symbolsk lovgivning, dvs. en lovgivning, der bare signalerer, at staten ikke bifalder omskæring, men som øvrigt ikke gør noget særligt for at forhindre, at omskæring finder sted. Lovgivningen er nødt til at indeholde tydelige og stærke sanktioner, præcist som lovgivningen mod kvindelig omskæring gør det.

Af samme grund kunne man formode, at forbudstilhængere ikke kan stille sig tilfredse med en lovgivning, der kun gør det ulovligt at foretage omskæring på *dansk* grund. Hvis det alene er forbudt at foretage indgrebet her i landet, men ikke i udlandet, så vil danske borgere bare tage til udlandet og få indgrebet udført. Det vil næppe have nogen særlig effekt på antallet af indgreb.

Af samme grund vil man nok være nødt til at kriminalisere både det at udføre selve indgrebet og det, at man som forældre *medvirker* til, at det udføres. Et forbud alene mod at udføre omskæring vil igen betyde, at forældre bare kan tage toget til Malmø og få indgrebet udført der, uanset hvor ulovligt det er i Danmark. Måske vil det afskrække operatører i Malmø, hvis de ved, at de vil blive arresteret i samme øjeblik, de sætter foden på dansk grund. Men dette vil være meget svært at håndhæve for de danske myndigheder. Det synes derfor nødvendigt med en

særskilt bestemmelse, så danske forældre kan retsforfølges i Danmark, hvis de tager til udlandet og får deres barn omskåret.

Hvis rituel omskæring italesættes som et dramatisk overgreb, uanset om der i det enkelte tilfælde er komplikationer eller ej, så synes det også relevant overveje, om der bør være anmeldepligt. Det vil jo i mange situationer ikke være svært for en praktiserende læge, en skolelærer, en pædagog, en fodboldtræner eller en nabo at konstatere, at en dreng er omskåret. Skal man da pålægges en lovmæssig pligt til at melde sagen til politiet eller de sociale myndigheder? Og skal der være anmeldepligt hvis man alene har mistanke om, at en rituel omskæring er på vej?

Uanset hvad der præcist kriminaliseres, så er sanktionerne for en lovovertrædelse som sagt nok nødt til at være temmelig stærke, hvis de markant skal nedbringe antallet af rituelle omskæringer, fordi vi jo taler om at kriminalisere handlinger, som af de implicerede ses som fuldkommen legitime. Hvad taler vi mere konkret om? Hvis en læge udfører en rituel omskæring, skal sanktionen så være, at han eller hun mister retten til at praktisere som læge. Taler vi også om bøde eller fængsel? Skal et ulovligt men i øvrigt komplikationsløst tilfælde af rituel omskæring behandles som en voldssag, hvor strafferammen jo er høj? Og hvad med forældrene? Hvis rituel omskæring af loven ligestilles med alvorlige voldssager mod børn, skal forældrene så i fængsel? Og hvad med børnene? Bør man kunne tvangsfjerne børn, der er blevet omskårne? Eller skal man kunne tvangsfjerne børn, hvis man har tungtvejende grunde til at tro, at de vil blive omskårne?

En række af Folketingets politikere flirter med tanken om at kriminalisere rituel omskæring. Men jeg har alligevel svært ved at tro på, at der vil være politisk vilje til at gennemføre en lovgivning af den art i Danmark. Politikere og embedsmænd skal ikke tænke længe over sagen, før de kan se, hvad et drastisk forbud mod omskæring kan indebære. For eksempel dette: et amerikansk par er bosiddende i Danmark, og ser omskæring som et uskyldigt og fuldkomment legalt indgreb, i lighed med det store

flertal i deres hjemland. På en rejse til USA får de foretaget en omskæring af deres barn. Når de vender tilbage til Danmark bliver de retsforfulgt af de danske myndigheder og idømmes en streng straf.

Jeg tror ikke, at et flertal af danske politikere vil løbe denne risiko, men jeg håber selvfølgelig også, at det ikke blot er sådanne pragmatiske politiske overvejelser, der afholder dem fra kriminalisere rituel omskæring. På trods af hyppige anti-liberale meldinger fra nogle kanter, er alle partier i Folketinget grundlæggende enige i de centrale idealer for et liberalt demokrati.

Man kan selvfølgelig forestille sig en mindre dramatisk lovgivning, der alene på symbolsk vis markerer en afstandtagen fra omskæring. Det kan gøres ved at lovgivningen har meget milde (eller ingen) straffe knyttet til en overtrædelse af forbuddet, eller f.eks. ved, at man kun gør det ulovligt at *udføre* indgrebet, men ikke at man som forældre medvirker til, at andre udfører indgrebet. Det ville sende et signal, om at den danske stat ikke accepterer rituel omskæring, men samtidig vil det ikke være ulovligt for forældre at få foretaget en rituel omskæring i udlandet. Måske er det, når alt kommer til alt, denne form for lovgivning, forbudsfortalere har i tankerne.

Uanset formen vil et symbolsk forbud vil nok ikke have den store effekt på antallet af indgreb. Men den kan have andre effekter. Først og fremmest vil den nok føre til, at grupper, der i forvejen opfatter sig selv som stigmatiserede, i endnu højere grad vil gøre dette. Som de ser det vil der være tale om, at en majoritet af etniske danskere gennemfører en lov, hvis motivation, de slet ikke kan se pointen med, og som måske sætter dem i et svært dilemma. De vil derfor være tilbøjelige til at tro, at lovgivningens egentlige formål er at udgrænse og stigmatisere dem.

Man kunne tænke sig, at en symbolsk lovgivning vil føre til, at nogle grupper begynder at genoverveje deres praksisser. Det er naturligvis en mulighed, jeg tror bare ikke, at det er et særligt sandsynligt resultat. En lovgivning, der har som præmis, at omskæring er et

voldsomt overgreb på et uskyldigt barn, der udføres uden nogen form for berettigelse, fremstiller brugere af omskæring i et forfærdeligt lys, og det gælder også, selvom lovgivningen alene er symbolsk. Angreb på ens identitet mødes normalt med et forsvar for den, ikke med at tage den op til revision. Mere generelt er der en betydelig mistænkeliggørelse i omskæringsdebatten, særligt på Facebook og andre sociale medier. Personer, der ikke uden videre er enige i et forbud mod rituel omskæring, opfattes som fanatikere, kynikere eller idioter, eller det, der er værre. Mistænkeliggørelsen er gensidig. De, for hvem omskæring er en kulturel vigtig praksis, spejder efter evidens for, at forbudstilhængere basalt set er antisemitter eller islamofober. I dette klima tror jeg ikke, at en symbolsk lovgivning mod omskæring fører nogen nævneværdig refleksion med sig.

Kritik af omskæringspraksis

Jeg argumenterer for, at rituel omskæring ikke bør forbydes i et liberalt samfund. Det er ikke det samme som at omskæringspraksisser bør være hævet over enhver diskussion. Forældre, der lader deres børn omskære, er lige så kærlige og omsorgsfulde, som de, der sender deres børn i børnehave, eller som giver dem en dansk kristen opdragelse. Men det ændrer ikke på, at omskæringspraksisser kan revideres, og at der kunne være grunde til at gøre det.

Omskæringspraksisser er ritualer, der tjener til at etablere et kulturelt tilhørsforhold. Det er fuldkomment legitimt og ikke usædvanligt. Blot kan det måske være svært for sekulære majoritetsdanskere at have et klart blik for deres egne mindre ritualiserede praksisser, hvormed de inkluderer eller ekskluderer andre, og derfor let for majoritetsdanskere at mene, at de ritualer, som minoritetsgrupper bruger, er underlige og meningsløse.

Generelt bruger vi en række forskellige markører til at signalere tilhørsforhold til bestemte grupper, som vi identificerer os med, f.eks. beklædning, frisure, tatoveringer, smykker, seksualmoral, spiseregler, sprog og så videre. Det synes som om, at mennesker kan bruge

nærmest hvad som helst som signal om gruppetilhørsforhold. Det afgørende er blot, at signalet er offentligt (det skal kunne aflæses af andre i målgruppen), og at det er pålideligt: det må ikke være for let at snyde med signalet. Der synes ikke at være nogen speciel grund til, at man skal bruge et signal, der indebærer en (omend lille) risici for medicinske komplikationer eller funktionsnedsættelser. Og de signaler man bruger, kan selvfølgelig kan ændres og laves om, hvis man vil.

Set på denne baggrund synes rituel omskæring i sig selv ikke at være noget særligt godt signal i vores moderne verden. Af gode grunde vil der i mange sammenhænge ikke uden videre være mulighed for at inspicere, om en mand er omskåret eller ej. I USA er et flertal af mænd, der hverken er jøder eller muslimer, omskårne. Så selvfølgelig er det i praksis sådan, at hvis man går op i jødisk identitet eller muslimsk identitet, så bruger man andre signaler til at afgøre, hvem der er med i gruppen, og hvem der ikke er. Det afgørende signal overfor gruppen er ikke, om man er omskåret, men om rabbineren, imamen eller andre kan bevidne, at et nærmere bestemt indvielsesritual har fundet sted. Hvad ritualet i sig selv er, spiller for så vidt ingen rolle for funktionen. Det samme gælder den kristne dåb, der kan anses som et centralt ritual, der giver medlemskab i et kristent fælleskab. Man kan ikke uden videre afgøre, om en tilfældig person man møder på gaden, er døbt eller ej. Går man op i, om en person er en god kristen eller ej, så er man nødt til at bruge andre signaler.

De grupper, for hvem rituel omskæring har betydning som markør af et gruppetilhørsforhold, kunne i princippet udvikle nye fortolkninger af deres livsformer, der tillader andre ritualer. Rituallet kunne ændres, så det blev endnu mindre risikabelt og forbundet med endnu færre risici for problemer senere hen. Eller rituel omskæring kunne helt afskaffes til fordel for andre måder at markere sit tilhørsforhold på.

Jeg er selvfølgelig klar over, at mange siger, og uden tvivl oprigtigt mener, at sådanne forandringer i rituelle praksisser er umulige af religiøse eller kulturelle årsager. På en måde er det rigtigt. Men jeg tror også, at det i en

vigtig forstand er forkert; ændringer i religiøse og kulturelle praksisser sker hele tiden.

Det, der gør sådanne ændringer vanskelige, er dybest set et koordinationsproblem. At tilhøre en gruppe er ikke bare, at man selv ser sig som medlem, men også at man anerkendes som sådan af de andre i gruppen. Man kan derfor ikke ensidigt beslutte, at en bestemt markør ikke længere er afgørende for at markere gruppertilhørsforholdet. Det er nødt til at være en kollektiv beslutning. Og det kan være vanskeligt at gennemføre sådanne kollektive beslutninger, blandt andet fordi det er diffust hvordan processen skal være, og hvem der skal inddrages. En jødisk familie i Danmark kan derfor ikke uden videre beslutte, at den ikke længere vil se omskæring som et centralt signal om medlemskab, for det afgørende er jo, hvad andre i det relevante fælleskab siger, og det har familien typisk ikke kontrol over.

Talspersoner for både det jødiske og det muslimske samfund siger, at netop omskæring har en afgørende plads i identitetsdannelsen. Det er jeg enig i. Men når en ganske bestemt form for rituel omskæring har denne status, så er det fordi en majoritet gør det centralt for tilhørsforholdet, et synspunkt der typisk bakkes op af mere eller mindre formelt udpegede talspersoner for miljøerne. Jeg er også godt klar over, at omskæring gives en religiøs begrundelse, hvorved det underforstås at være ude af menneskers hænder, både individuelt eller kollektivt. Det er naturligvis rigtigt, at der er en religiøs motivation, som for nogen er helt afgørende. Men det betyder ikke, at det er ude af vores hænder. Religiøse tekster, deres udlægning og deres håndhævelse i dag, er alt sammen alene produkter af menneskelige beslutninger. Der er præcist derfor, at religiøse tekster tolkes vidt forskelligt af forskellige mennesker og på forskellige tidspunkter. Der er ingen grænser for, hvor meget vi kan omfortolke religiøse tekster, bare vi er nogenlunde enige om at gøre det.

Kvindelig omskæring

En diskussion af mandlig omskæring kan ikke undgå at forholde sig til kvindelig omskæring. Ganske vist er alle debattører enige om, at kvindelig omskæring i alle former

bør være forbudt, som det faktisk også er. Men der er uenighed om, hvorvidt de to ting har noget med hinanden at gøre. Det er almindeligt, at de, der ønsker et forbud mod rituel omskæring af drenge insisterer på, at der er en forbindelse, mens de, der er imod afviser, at der er en sammenhæng.

For mig at se er der en ubestridelig kobling mellem de to ting. Den motivation, jeg har givet for at mandlig rituel omskæring bør være legal, rejser selvfølgelig spørgsmålet, om ikke også nogle former kvindelig omskæring burde være det. Hvis man mener, at mandlig omskæring ligger inden for rammerne af, hvad et liberalt samfund bør tillade, så er man nødt til at forholde sig til, om det samme kunne gælde meget milde former for kvindelig omskæring.

Sagen er speget. Jeg hælder til det synspunkt, at kvindelig omskæring bør være forbudt i alle former. Kvindelig omskæring omfatter et spektrum af langt mere alvorlige indgreb. I den alvorlige ende af spektret, er der ikke tvivl om, at der er alvorlige komplikationsrisici og funktionsnedsættelser. Det gør det rimeligt af pragmatiske grunde at have et forbud mod hele spektret, for så vidt at det i praksis er vanskeligt at sondre.

En anden grund er, at det er nærliggende at se en bestemt kulturel mening i kvindelig omskæring, nemlig den, at tøjle kvindelig seksualitet. Mere generelt er det svært ikke at se kvindelig omskæring er en del af en pakke, hvor kvinder behandles som mindreværdige væsener. I nogle tilfælde kan denne undertrykkelse af kvinder have et sådant omfang, at et liberalt samfund ikke kan acceptere det, også selvom det foregår inden for familien. Noget tilsvarende kan man ikke, tror jeg, sige om mandlig omskæring.

En sidste pragmatisk grund er, at der ikke synes at være stemmer i dansk offentlig debat, der peger på former for kvindelig omskæring som en praksis, de ønsker at bevare. Jeg kender heller ikke til omskårne kvinder, der selv anerkender det som en vigtig del af deres identitet. Hvis det er rigtigt, så er omkostningerne ved at forbyde hele spektret, snarere end bare de stærkt mutilerende former,

ikke så store, og derfor kan det være rimeligt at gøre det, også selvom der i princippet kunne være milde former for kvindelig omskæring, som med hensyn til komplikationsrisiko og senfølger ikke adskiller sig fra rituel omskæring af drenge.

Men som sagt er det speget, og jeg vil slutte af med nogle åbne spørgsmål. De sociale mekanismer, der gør at kvindelig omskæring videreføres som ritual i nogle dele af verden, er måske dybest set ikke så forskellige fra de mekanismer, der gør, at rituel omskæring af drenge har eksisteret så længe. Måske er kvindelig omskæring bare et mere stigmatiseret emne i dansk offentlig debat, og derfor tør ingen forsvare selv de helt milde former. Måske er det bare et ejendommeligt udtryk for, at vi tager mænd mere alvorligt end kvinder, at vi anerkender den identitetsskabende betydning af mandlig omskæring, men ikke den tilsvarende af kvindelig (hvis den ellers findes). Eller måske er det omvendt en kulturelt overleveret tilbøjelighed til at se kvinder som sårbare væsener, der får os til at tage lidelser og komplikationsrisici ved omskæring mere alvorligt, og derfor enes om et forbud.

Referencer

(1) Rawls, John. Political Liberalism. The John Dewey Essays in Philosophy ; 4. New York: Columbia University Press, 1993.

(2) Regeringen, Sammen for fremtiden, Regeringsgrundlaget, p. 29, http://stm.dk/multimedia/Regeringsgrundlag_2016.pdf

(3) Se debatindlæg af Morten Staberg og Søren Mehl Knudsen, Politiken 14.10.2014.

(4) Sundhedsstyrelsen. Omskæring Af Drenge. Notat, 2013. <http://sundhedsstyrelsen.dk/~media/92A1A9B3C9E34F22A855659470CD81FE.ashx>.